นวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำตามแนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจฐานรากประชารัฐโมเดล จังหวัดลำพูน

INNOVATIVE MANAGEMENT OF HOUSEHOLD DEBT OF AGRICULTURISTS TO REDUCE INEQUALITY, IN ACCORDANCE WITH THE ECONOMIC REHABILITATION ALONG WITH PRACHARAT MODEL, LAMPHUN PROVINCE.

พระนฤพันธ์ สมเจริญ, Phra Nareupan Somcharoen[1]

นิกร ยาอินตา, NiKorn Ya-inta[2]

บุศรา โพธิสุข, Busara Photisuk[2]

ปกรณ์ มหากันธา, Pakorn Mahakantha[2]

E-mail: yanissaro17@hotmail.co.th

Received: *February 21, 2022* **Revised:** *February 23, 2022*

Accepted: *June 10, 2022*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกษตรกรไม่สามารถจัดการหนี้ครัวเรือนได้ 2. เพื่อสร้างนวัตกรรมในการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนสู่กลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ เป็นการวิจัยในเชิงปริมาณ, การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า 1. สาเหตุการก่อหนี้คือรายได้ไม่พอกับรายจ่าย มีปัจจัยที่หนุนเสริมคือ โครงสร้าง

---

[1] หัวหน้าโครงการวิจัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564./ Head of Research Project. Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, By Thailand Science Research and Innovation Fund, 2021

[2] ผู้ร่วมวิจัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564./Corresponding Author, Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, By Thailand Science Research and Innovation Fund, 2021

ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม นโยบายการเมือง ความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ ความสามารถในการปรับตัวและการบริหารจัดการ 2. การสร้างนวัตกรรมในการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ คือ 1) การวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาการเป็นหนี้และความสามารถในการจัดการหนี้ 2) การสร้างกรอบแนวคิดนวัตกรรม โดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) การสร้างต้นแบบนวัตกรรม โดยการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ข้อมูลสารสนเทศ และการนำหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์มาใช้ 4) การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรม โดยนำวิธีการจัดการหนี้ของเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จ มาใช้เป็นแนวทางและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สื่อเทคโนโลยีด้านการเกษตร 5) การปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรม คือการเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงและหลักอริยสัจธรรมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น 6) การส่งเสริมการใช้นวัตกรรม คือการสร้างความตระหนักรู้ในการหาสาเหตุและปัจจัยการก่อหนี้ การประยุกต์ใช้โมเดลการจัดการหนี้ WITHOUT Model ได้แก่ W=Wherefore มีเหตุผล, I=Inventory การทำรายการบัญชีทรัพย์สิน, T=Target มีเป้าหมาย, H=Honest ความซื่อสัตย์, O=Orientation การปรับตัว, U=Understanding การสร้างความเข้าใจ และ T=Thrifty ความประหยัดมัธยัสถ์ และ 7) การเรียนรู้นวัตกรรม คือการสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง เอานวัตกรรมการจัดการหนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 3. การเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนสู่กลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ คือ 1) การเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมผ่านการจัดเวทีอบรมเชิงปฏิบัติการ และ2) การเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมผ่านสื่อสารสนเทศฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

คำสำคัญ : (นวัตกรรม), (หนี้ครัวเรือน), (เกษตรกร), (ความเหลื่อมล้ำ), (เศรษฐกิจฐานราก), (ประชารัฐ)

Abstract

This research entitled has the objectives as follows: 1. To study the factors that cause farmers to manage household debt. 2. To innovate in managing farmers' household debt effectively, and 3. To spread knowledge and innovation in household debt management to the target audience and the public. This study are Quantitative Research, qualitative research and Action Research. The findings of this research as follows: 1. The reason for the debt is that the income is not enough to meet the expenses. There are additional supporting factors. socio-economic structure, culture, political policy, knowledge, occupational skills Adaptability and management. 2. Creation of innovations in effective household debt management of farmers: 1) Analysis of debt problems and debt management abilities; 2) Creation of innovative conceptual frameworks. by applying the Sufficiency Economy Philosophy 3) Creation of Innovation Models by creating new knowledge information and the application of the principle of utilitarianism; 4)

the development of innovative models. by applying the methods of debt management of successful farmers to use as a guideline and apply the Sufficiency Economy Philosophy Agricultural technology media 5) Innovation improvement is to strengthen the principles of sufficiency economy and the Noble Truths to be more suitable; 6) Promotion of the use of innovation. is to raise awareness of the causes and factors of indebtedness Applications of debt management model WITHOUT Model include W=Wherefore Reasonable, I=Inventory Asset Transactions, T=Target Targeted, H=Honest Integrity, O=Orientation Adaptation, U=Understanding. Building understanding and T=Thrifty, frugality and 7) learning innovation. is to create self-learning apply debt management innovations in daily life; 3. dissemination of knowledge and innovations on household debt management to the target group and the public: 1) dissemination of knowledge and innovations through organizing training forums and workshops, and 2) dissemination of knowledge and innovation through electronic database information media.

Keywords : (Innovative), (Household debt), (agriculturists), (Reduce inequality), (Economic rehabilitation), (Pracharat)

1. บทนำ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาที่สำคัญต่อการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เติมได้อย่างยั่งยืน การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและการสร้างความเป็นธรรมนั้น ยังประสบปัญหาท้าทายในหลายมิติ โดยการกระจายทรัพยากรและความมั่งคั่งในสังคมยังคงมีการกระจุกตัวอยู่มาก การกระจายโอกาสของการพัฒนายังไม่ทั่วถึง รวมทั้งโอกาสการถือครองที่ดินและการเข้าถึงแหล่งข้อมูลบริการทางสังคมที่มีคุณภาพยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มประชากร โดยเฉพาะในภาคการเกษตรและชนบท ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาด้าน ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของภาวะหนี้สิน ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศในระยะยาว และอาจมีความรุนแรงมากขึ้นในสภาวะของการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้[3]

จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2560 พบว่า ครัวเรือนทั่วประเทศ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 26,946 บาท และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 21,437 บาท โดยสัดส่วน

[3] “ประกาศ”, ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580), ราชกิจจานุเบกษา 135, (13 ตุลาคม 2561), หน้า 44.

ของค่าใช้จ่ายต่อรายได้ประมาณร้อยละ 79.6 รายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนทั่วประเทศในปี 2560 รายได้เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ร้อยละ 0.1 ขณะที่ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากปี 2558 ร้อยละ 0.7 ภาวการณ์เป็นหนี้ของครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้เพิ่มขึ้นจากร้ อยละ 49.1 ในปี 2558 เป็น 50.7 ในปี 2560 และจากครัวเรือนทั่วประเทศประมาณ 21 ล้านครัวเรือน พบว่าเป็นครัวเรือนที่มีหนี้สินประมาณ 10.8 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 50.7 โดยมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 178,994 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในครัวเรือน (ร้อยละ 76.9) ดังนี้ ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคร้อยละ 39.0 ใช้ในการซื้อบ้าน/ที่ดิน ร้อยละ 36.3 และใช้ในการศึกษาร้อยละ 1.6 สำหรับหนี้เพื่อใช้ในการลงทุนและอื่น ๆ (ร้อยละ 23.1) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อใช้ทำการเกษตร ร้อยละ 14.0 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบรายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือน ตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน (ตามอาชีพ) ปี 2560 พบว่า กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดคือ ลูกจ้าง คนงานเกษตร ป่าไม้ และประมง[4]

อย่างไรก็ตาม ด้วยปัญหาหนี้สินในภาคครัวเรือน ที่ยังกระจุกตัวในกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ และกลุ่มครัวเรือนเกษตรเป็นกลุ่มที่มีปัญหาหนี้สินมากกว่าครัวเรือนทั่วไป (สำนักงานสถิติแห่งชาติ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554) ซึ่งข้อมูลจากสำนักจัดการหนี้เกษตรกร กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ปี 2561 พบว่า มีเกษตรกรยากจนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกองทุนฟื้นฟูฯ กว่า 6 ล้านคน มีรายได้เฉลี่ย 56,000 บาทต่อปี ขณะที่รายจ่ายเฉลี่ยสูงกว่าเท่าตัวคือ 130,000 บาทต่อปี และเกษตรกรยากจนเหล่านี้มีหนี้สะสมมากกว่า 84,000 ล้านบาท(17(1), 2562) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสถิติสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ระหว่างปี 2555–2559 พบว่า โครงสร้างรายได้และค่าใช้จ่ายของเกษตรกร รายได้จากการเกษตรเมื่อหักรายจ่ายทางการเกษตร ซึ่งเฉลี่ยคิดเป็นกว่าร้อยละ 60 ของรายรับ เท่ากับเกษตรกรมีรายได้สุทธิจากการเกษตรเหลือเพียงไม่ถึงร้อยละ 40 (เฉลี่ยประมาณ 58,975 บาทต่อครัวเรือนในปี 2559) ซึ่งเท่ากับว่า รายได้จากภาคเกษตรไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายทั่วไปของครัวเรือน[5]

จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร 0.80 ล้านไร่ โดยพื้นที่กว่าร้อยละ 58.21 เป็นการเพาะปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น และอีกร้อยละ 16.03 จะเป็นนาข้าว ทั้งนี้ในปี 2559 ที่ผ่านมา จังหวัดมีผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาเกษตรกรรมเท่ากับ 13,913 ล้านบาท ลดลงจากปีที่ผ่านมาและหากพิจารณาจากอัตราการขยายตัว 3 ปี ย้อนหลัง พบว่า มูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรมีลักษณะหดตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558 ถึงปี 2559 ในด้านรายได้และหนี้สินทางการเกษตร พบว่า มี

---

[4] สำนักงานสถิติแห่งชาติ, **สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน,** (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2561), หน้า 1 – 8.

[5] ชญานี ชวะโนทย์ และสฤณี อาชวานันทกุล, **“พฤติกรรมการเงินชาวนา และความไม่เป็นธรรมของสัญญาสินเชื่อ ธ.ก.ส)”**, รายงานวิจัย, (มูลนิธิชีวิตไท, 2562).

สัดส่วนหนี้สินต่อรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร 2.14 เท่า และยังมีสัดส่วนหนี้เสียต่อปริมาณเงินกู้ยืมเพื่อการเกษตรอยู่ที่ร้อยละ 8.48 สูงเป็นลำดับที่ 67 ของประเทศ[6]

จากสถิตแนวโน้มหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรของจังหวัดลำพูน คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาอันส่งผลกระทบต่อฐานรากของสังคม และประเทศชาติ จึงต้องการศึกษาวิจัยถึงวัตถุประสงค์และปัจจัยของการก่อนหนี้ของเกษตรกร เพื่อนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างเป็นนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร ซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับเกษตรกร ส่งเสริมการปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน ให้มีขีดความสามารถในการจัดการ วางแผนชีวิต วางแผนทางการเงินและอาชีพ ด้วยการพึ่งพาตนเอง อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของรายได้ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่เกษตรกรได้

2. วัตถุประสงค์

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่อง “นวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำตามแนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจฐานรากประชารัฐโมเดล จังหวัดลำพูน” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกษตรกรไม่สามารถจัดการหนี้ครัวเรือนได้
2. เพื่อสร้างนวัตกรรมในการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนสู่กลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 2 ประเภท คือ การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ 5 ประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) โดยใช้วิธีการตอบแบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกใช้การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ, เชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการเนื่องมาจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษามุ่งไปที่การสำรวจ

---

[6] สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด(สบจ), รายงานผลการพัฒนาจังหวัดจังหวัดลำพูน, (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2561), หน้า 6.

ความคิดเห็นและการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีประสบการณ์จริง เพื่อที่จะข้อมูลนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสร้างเป็นนวัตกรรม

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ เกษตรกรผู้เป็นหนี้สถาบันการเงินของรัฐที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 8 อำเภอของจังหวัดลำพูน โดยเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ราย โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ (Krejcie & Morgan) ทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรแบบแบ่งพื้นที่ ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละพื้นที่การวิจัย (Proportional Area Sampling) และเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ (key Informant) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัย ครั้งนี้ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการจัดการหนี้ของตนเอง และปราชญ์ชาวบ้าน โดยมีคุณสมบัติตามที่คณะผู้วิจัยกำหนดขึ้น จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารระดับสูง ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ โดยคณะผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและดูแลด้านหนี้สินเกษตรกรโดยตรง จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires), แบบสัมภาษณ์ (Interview)

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้ ข้อมูลที่จัดเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Secondary Data) คือ การเก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary) โดยการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก และเก็บข้อมูลภาคสนามหรือจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบบสอบถาม (Questionnaires), และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ทั้งนี้ เพราะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนาด้วยเครื่องบันทึกเสียง ทั้งนี้ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1-2 ชั่วโมง

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Primary Data) คือ การเก็บรวบรวมเอกสารงานวิจัยต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย เอกสารทางวิชาการ รายงานวิจัย บทความวารสาร วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำโดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการ

วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาและนำนวัตกรรมไปจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้วยการสัมมนา เพื่อให้ความรู้แก่สาธารณชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หลังจากนั้นจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วีดิทัศน์นำเสนอ และชุดนวัตกรรม รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบว์ชัวส์ หนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

4. ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกษตรกรไม่สามารถจัดการหนี้ครัวเรือนได้

จากการศึกษา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ด้านความพอประมาณ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่ามีหนี้สินเทียบทรัพย์สิน การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ด้านความมีเหตุผล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าประหยัดก่อน หากมีเงินเหลือค่อยซื้อ การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ด้านมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่ามีการบริหารความเสี่ยงหรือป้องกันภาวะล้มเหลวในอาชีพ มีทำอาชีพเสริมอยู่ การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ด้านความรู้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่ามีแหล่งที่รับความรู้ทางการเกษตร ทำตามครอบครัว สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นเข้ารับการอบรมบ้าง และการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ด้านคุณธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าระยะเวลาการเก็บผลผลิตหลังจากพ่นเคมีตามฉลากที่ระบุไว้

ทั้งนี้ สาเหตุการก่อหนี้ของเกษตรกร จากการวิจัยพบว่า สาเหตุการก่อหนี้ของเกษตรกรส่วนใหญ่แล้วมีสาเหตุมาจาก รายได้ไม่พอกับรายจ่าย พึ่งพาเทคโนโลยีในการผลิตมากเกินไป การขาดการบริหารจัดการที่ดี เกษตรบางรายมีการผันตัวเป็นผู้ประกอบการ กู้เงินมาลงทุน แต่เจอผู้ประกอบการใหญ่กดราคาขาย จึงสู้ทุนใหญ่ไม่ไหว จึงจำเป็นหาเงินเพื่อมาหมุนในกิจการมากขึ้น และมีภัยที่ควบคุมไม่ได้คือ ภัยธรรมชาติ ซึ่งเกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้ของเกษตรกร (1) ด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ พบว่า มีการผลิตจำนวนมากและสินค้าผลผลิตล้นตลาดอีกทั้งประเทศไทยใช้ระบบทุนนิยมทำให้เกษตรกรเป็นหนี้เพิ่มขึ้น เกิดการบริโภคนิยม ขาดความรู้เท่าทันเกี่ยวกับระบบทุนนิยม ทุนใหญ่ครอบงำทุนเล็ก และเกษตรกรบางรายขาดสิทธิในที่ดิน จึงไม่สามารถทำการกู้เงินได้ (2) ด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ในปัจจุบันคนในสังคมกลัวเสียหน้าจึงต้องรักษาหน้าตนเองและแข่งขันกันเองรวมไปถึงค่านิยมในสังคมทัศนคติ การดำเนินชีวิตและให้ความสำคัญกับสิ่งของที่เกินความจำเป็นในการใช้ชีวิต (3) ด้านนโยบายการเมือง พบว่า ทั้งรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการลดดอกเบี้ยถูกลง ทำให้มีผลดีกับเกษตรกรทำให้มีรายได้กลับมา แต่ขาดความยั่งยืน และบางครั้งนโยบายไม่สอดคล้องกับบริบท และไม่เปิดโอกาสให้กับเกษตรได้แสดงความคิดเห็น (4) ด้านความรู้และทักษะในการประกอบการชีพ พบว่า เกษตรกรยัง

ขาดความรู้และทักษะการประกอบอาชีพของเกษตรยังน้อย ขาดความเข้าใจที่ลึกซึ่ง และอีกส่วนออกไปให้ความรู้แต่ยังไม่ตอบโจทย์ชาวบ้านได้เต็มที่ มองไม่เห็นตัวอย่างที่ชัดเจน นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ๆการบริหารจัดการศัตรูพืชขาดความเข้าใจ (5) ด้านความสามารถในการปรับตัว พบว่า ความต้องการในแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรได้เรียนรู้ได้เห็นและนำไปปฏิบัติใช้จริง เกษตรกรทำไปปรับใช้ให้เข้ากับตัวเองได้ และการปรับตัวในปัจจุบันเองรัฐบาลได้นำเทคโนโลยีต่างๆ นำมาใช้ ชาวก็สามารถปรับตัวได้ เพราะได้ใช้ในชีวิตประจำวัน (6) ด้านความสามารถในการบริหารจัดการ พบว่า ความสามารถในการจัดการของชาวบ้านอยู่ในระดับปานกลาง ชาวบ้านสามารถเขียนรายรับ รายจ่ายของตัวเองได้ แต่ยังขาดความรู้ในด้านการวิเคราะห์รายรับรายจ่ายซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ

2. สร้างนวัตกรรมในการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิจัยพบว่า การสร้างนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้ของเกษตรกร มีทั้งหมด 6 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านนโยบายการเมือง ด้านความรู้และทักษะในการประกอบการชีพ ด้านความสามารถในการปรับตัว และด้านความสามารถในการบริหารจัดการ

2) การสร้างกรอบแนวคิดนวัตกรรม พบว่า เป็นกระบวนการในการสร้างกรอบแนวคิดหลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการเป็นหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรและความสามารถในการจัดการหนี้ของเกษตรกร ซึ่งพบว่า สาเหตุเกิดจากต้นทุนการเกษตร ค่าครองชีพที่สูงขึ้น รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ค่าการศึกษาของบุตรหลาน ซึ่งแนวทางในการจัดการหนี้ อาทิ ใช้วิธีการชำระหนี้เป็นประจำทุกเดือนอย่างต่อเนื่อง คือการมีวินัยและความรับผิดชอบในการชำระหนี้ ซึ่งเงินที่นำมาชำระนั้นก็มาจากทั้งการขายสินค้าทางการเกษตร เงินของลูกหลาน และขายทรัพย์สินที่ดินของตนเองเพื่อนำมาชำระหนี้ รวมถึงการใช้วิธีการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ให้ได้มากที่สุด ไม่พึ่งพาปัจจัยจากภายนอกมากเกินความจำเป็น และประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ประกอบกับการหนุนเสริมจากภาครัฐที่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกร

3) การสร้างต้นแบบนวัตกรรม พบว่า การสร้างเสริมองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการหาข้อมูลเบื้องต้นที่จะทำการเกษตร รวมถึงใช้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ในการหาความรู้ทางด้านการเกษตร ช่องทางการขายทั้งการขายแบบโดยตรงและการขายแบบออนไลน์ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านแอพพลิเคชั่นต่างๆ ซึ่งสามารถที่จะช่วยสร้างช่องทางการขายออนไลน์ให้กับเกษตรกรได้ และยังมีการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ คือ หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา คือ ความขยันในการแสวงหาทรัพย์สิน 2) อารักขสัมปทา คือ การรักษาทรัพย์สินที่แสวงหามาได้แล้ว 3) กัลยาณมิตตตา คือ การเลือกคบหากับผู้ที่มีศีลธรรม

คุณธรรม และ 4) สมชีวิตา คือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง จะเป็นกลไกสำคัญอีกประการหนึ่งที่สามารถนำมาสร้างต้นแบบนวัตกรรมการจัดการหนี้ของเกษตรกรได้

4) การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรม พบว่า ตัวแบบนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการนำเสนอนวัตกรรมทางสังคมที่เป็นทั้งองค์ความรู้และวิธีปฏิบัติสำหรับเกษตรกรที่ทั้งเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้ โดยการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของการก่อหนี้ของเกษตร ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้ของเกษตรกร โดยได้มีการนำเอาแนวทาง ประสบการณ์ วิธีการในการบริหารจัดการหนี้ที่ได้มาจากแนวคิดของเกษตรกรตัวอย่าง ปราชญ์ด้านการเกษตร และผู้ประสบความสำเร็จในการจัดการหนี้ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดการหนี้ และประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ประกอบกับการหนุนเสริมจากภาครัฐที่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกร พร้อมทั้งการให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องของการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารในด้านการเกษตร และที่สำคัญที่สุดการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการบริหารจัดการหนี้สินและชีวิตของเกษตรกร ที่ต้องใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

5) การปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรม พบว่า ควรมีการเสริมข้อมูลเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งหลักธรรมสำคัญคือหลักอริยสัจ 4 ที่เป็นหลักธรรมในการใช้เหตุและผลเป็นเครื่องประกอบการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ และในที่สุดก็จะสามารถจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) การส่งเสริมการใช้นวัตกรรม พบว่า การส่งเสริมการใช้นวัตกรรม เป็นกระบวนการนำนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนไปประยุกต์ใช้ และเพื่อที่จะให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวของนวัตกรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่กระบวนการในการสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นกับเกษตรกรจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกษตรกรสามารถที่จะหลุดพ้นจากกับดักของการเป็นหนี้ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งกระบวนการนำนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนมาประยุกต์ใช้ได้แก่

(1) การหาสาเหตุและปัจจัยของการก่อหนี้ โดยการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ คือ 1. ทุกข์ (ผลกระทบ) เกษตรกรต้องรู้ให้ได้ว่า การเป็นหนี้นั้นมีความทุกข์มากน้อยเพียงใด การดำเนินชีวิตในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยภาวะหนี้สินนั้นเป็นอย่างไร มีความสุขหรือมีความทุกข์ และ 2. สมุทัย (สาเหตุ) เกษตรกรต้องมีการค้นหาสาเหตุและปัจจัยของการก่อหนี้ว่ามีเหตุปัจจัยใดบ้าง รวมถึงการค้นหาความจำเป็นในการที่เกษตรกรจะต้องก่อหนี้ขึ้นมา และหากมีการก่อหนี้แล้วนั้นมีวิธีการในการใช้จ่ายหนี้นั้นอย่างไรบ้าง

(2) การประยุกต์ใช้วิธีคิดและแนวทางการบริหารจัดการหนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอโมเดลการจัดการหนี้ คือ WITHOUT Model ได้แก่ W = Wherefore มีเหตุผล, I = Inventory การทำรายการบัญชีทรัพย์สิน, T = Target มีเป้าหมาย, H = Honest ความซื่อสัตย์, O = Orientation การปรับตัว, U = Understanding การสร้างความเข้าใจ และ T = Thrifty ความประหยัดมัธยัสถ์

7) การเรียนรู้นวัตกรรม พบว่า การเรียนรู้นวัตกรรมที่สำคัญคือการสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งเกษตรยุคใหม่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความตระหนักรู้ในการดำรงชีวิตที่ปราศจากการเป็นหนี้ สร้างการเรียนรู้ด้วยการนำเอานวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะมีช่องทางในการดำเนินชีวิตในขณะที่ยังคงมีหนี้สินอยู่ หรือหากสามารถที่จะขจัดหนี้สินได้หมดสิ้นแล้วนั้น ก็สามารถที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นเกราะป้องกันการก่อหนี้ได้

3. การเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนสู่กลุ่มเป้าหมายและสาธารณะ

จากการวิจัยพบว่า เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 หรือ โควิด-19 จึงทำให้การลงพื้นที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้ในหลายพื้นที่เป้าหมาย เนื่องจากบางชุมชนมีข้อจำกัดในการให้บุคคลจากนอกพื้นที่เข้าไปทำกิจกรรมภายในชุมชน จึงทำให้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่สามารถดำเนินการได้ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าวเพียง 2 พื้นที่ คือ ตำบลหนองช้างคืน และตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งได้มีการใช้กระบวนการเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมฯ คือ การจัดเวทีอบรมเชิงปฏิบัติการ ในเรื่องของการนำเสนอนวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือน การสื่อสารแนวทางการประยุกต์ใช้นวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือน การประยุกต์ใช้วิธีคิดและแนวทางการบริหารจัดการหนี้ และการสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนั้น ได้ใช้วิธีการเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมผ่านสื่อโซเชียลมีเดียช่องทางต่างๆ แทน โดยจัดทำเป็นนวัตกรรมเชิงสารสนเทศสาธารณะ รูปแบบระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะช่วยในเรื่องของระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป ผ่านเว็ปไซด์

5. อภิปรายผล

1. จากการวิจัยพบว่า สาเหตุการเกิดหนี้ของเกษตรกร คือ มีการกู้เงินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพแต่เกษตรกรนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ อาทิ นำไปสร้างที่อยู่อาศัย จึงทำให้ไม่มีเงินไปลงทุนภาคการเกษตรเพื่อที่จะสร้างรายได้หมุนเวียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรนั้นยังคงมีการกู้เงินที่ผิดวัตถุประสงค์ การขาดองค์ความรู้ในเรื่องของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเกษตร แต่ถึงกระนั้น ปัจจัยหรือสาเหตุที่สำคัญที่สุดของการเป็นหนี้ของเกษตรกรคือ ระบบทุนนิยม ที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น อีกทั้งเกษตรกรยังมีพฤติกรรมเชิงบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้นเพราะได้รับผลกระทบจากระบบทุนนิยม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ **นิกร ยาอินตา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การจัดการหนี้ภาคครัวเรือนของเกษตรกร ตามนโยบายกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรภาคเหนือ

ตอนบน” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการจัดการหนี้ของเกษตรกรที่ได้รับการจัดการหนี้ตามนโยบายกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรในภาคเหนือตอนบนเป็นไปตามสมมติฐาน ประกอบด้วยปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านตลาดของสินค้าเกษตร พบว่า เกษตรกรยังไม่เข้าถึงตลาดสินค้าเกษตรและยังถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง 2) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในปัจจุบันทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เกษตรกรมีพฤติกรรมบริโภคนิยมมากขึ้น 3) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า เกษตรกรไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ เกษตรกรโดยเฉลี่ยมีอายุสูง มีพื้นฐานการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้นเป็นส่วนใหญ่ 4) ด้านปรัชญาในการดำรงชีวิต พบว่า เกษตรกรขาดทักษะใน การดำรงชีวิตที่เหมาะสม ยังแสวงหาและพึ่งพาปัจจัยภายนอกชุมชนอยู่มาก ไม่รู้เท่าทันสื่อ หลงเชื่อคำโฆษณาไม่เข้าใจแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง[7]

2. จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้ของเกษตรกรโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นในเรื่องของต้นทุนการเกษตร ค่าครองชีพที่สูงขึ้น รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ค่าการศึกษาของบุตรหลาน โดยเฉพาะปัจจัยด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่พบว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นระบบนายทุนใหญ่ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในภาคการเกษตร และเป็นผู้กำหนดกลไกราคาสินค้า/พืชผลทางการเกษตรเสียเอง โดยที่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้ขายนั้นไม่ได้มีส่วนในการกำหนดราคาเลยแม้แต่น้อย จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้ของเกษตรกรโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นในเรื่องของต้นทุนการเกษตร ค่าครองชีพที่สูงขึ้น รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ค่าการศึกษาของบุตรหลาน โดยเฉพาะปัจจัยด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่พบว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นระบบนายทุนใหญ่ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในภาคการเกษตร และเป็นผู้กำหนดกลไกราคาสินค้า/พืชผลทางการเกษตรเสียเอง โดยที่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้ขายนั้นไม่ได้มีส่วนในการกำหนดราคาเลยแม้แต่น้อย ปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่มีความสำคัญคือ ด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม เกษตรกรบางรายยอมที่จะมีหนี้เพื่อที่จะเป็นผู้มีหน้ามีตาทางสังคม และค่านิยมดังกล่าวนี้เป็นค่านิยมที่เกษตรกรบางรายยอมรับได้และพร้อมที่จะเป็นหนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับนับถือทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ **ชญาณี ชวะโนทย์ และสฤณี อาชวานันทกุล** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมและสถานการณ์ทางการเงินของครัวเรือนที่ปัญหาหนี้สิน” พบว่า การศึกษาวิจัยช่วยให้เห็นภาพของโครงสร้างรายรับรายจ่ายของครัวเรือนเกษตร โครงสร้างต้นทุนการทำเกษตร และกรณีศึกษากระแสเงินสดของครัวเรือนใน 3 รูปแบบ ครัวเรือนที่มีลักษณะครัวเรือนแหว่งกลาง ครัวเรือนเกษตรกรรุ่นกลาง และครัวเรือนที่มีรายได้จากการทำนาเป็นหลักการมีหลายได้หลายทางหรือการ diversify income เป็นกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงอย่างหนึ่ง การแก้ปัญหาหนี้สินในแนวทางปรับโครงสร้าง

[7]นิกร ยาอินตา, “ยุทธศาสตร์การจัดการหนี้ภาคครัวเรือนของเกษตรกร ตามนโยบายกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรภาคเหนือตอนบน”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2553).

หนี้นั้น ในกรณีของ ธกส. ยังมีความไม่เป็นธรรมในบางประเด็น[8] มาตรการต่างๆ ที่ทางภาครัฐได้กำหนดออกมานั้นดูเหมือนจะเป็นผลร้ายมากกว่าผลดีสำหรับเกษตรกรทั่วไป ซึ่งจะทำให้เกษตรกรขาดวินัยการใช้คืนหนี้ ทำให้เกษตรไม่มีความตระหนักรู้ในเรื่องของผลกระทบจากากรเป็นหนี้ และที่สำคัญทำให้เกษตรกรขาดวินัยทางการเงินด้วย

3. จากการวิจัยพบว่า เหตุผลสำคัญของการสร้างนวัตกรรมในการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นมาก็เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการก่อหนี้โดยความจำเป็นแบบรู้ตัว การบริหารจัดการหนี้ การสร้างความมั่นคงทางรายได้ การสร้างความสามารถในการจัดการหนี้ และการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสร้าง “ความตระหนักรู้” ให้เกิดขึ้นกับเกษตรกร ซึ่งปรากฏองค์ความรู้ 5 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการจัดการหนี้ของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรบางคนมีความสามารถในการชำระหนี้ แต่กลับไม่ให้ความสำคัญและความรับผิดชอบที่มากพอในการชำระ 2) แนวทางการจัดการหนี้ของเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) นโยบายและยุทธศาสตร์ของภาครัฐกับการเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการหนี้ของเกษตรกร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พยายามให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในหลายรูปแบบ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและลดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม 4) การประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารในด้านการเกษตร มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากที่เกษตรกรในยุคปัจจุบันจะต้องเรียนรู้และนำมาประยุกต์ใช้ 5) การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามากับการจัดการหนี้ โดยเฉพาะหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ หรือที่เรียกว่า หัวใจเศรษฐี

4. จากการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้วิธีคิดและแนวทางการบริหารจัดการหนี้ ด้วยโมเดลการจัดการหนี้ คือ WITHOUT Model ได้แก่ W = Wherefore มีเหตุผล เกษตรจำเป็นที่จะต้องสร้างเหตุผลที่ดีในการก่อหนี้ สามารถที่จะอธิบายเหตุผลได้ว่าการก่อหนี้นั้นเป็นไปเพื่อสิ่งใด I = Inventory การทำรายการบัญชีทรัพย์สิน เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้เกษตรกรได้มีวินัยในการใช้จ่ายเงินรูปแบบหนึ่ง T = Target มีเป้าหมาย เกษตรต้องมองถึงเป้าหมายของตนเองว่า การก่อหนี้นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์อันใด H = Honest ความซื่อสัตย์ เกษตรต้องตระหนักรู้ถึงความซื่อสัตย์ต่อตนเอง O = Orientation การปรับตัว นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่เกษตรกรจะต้องมีการปรับตัวเองให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ U = Understanding การสร้างความเข้าใจ เกษตรกรจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจในวิถี

[8] ชญาณี ชวะโนทย์ และสฤณี อาชวานันทกุล, “พฤติกรรมและสถานการณ์ทางการเงินของครัวเรือนที่ปัญหาหนี้สิน”, **รายงานวิจัย,** (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิชีวิตไท (Local Act) ภายใต้โครงการพัฒนาต้นแบบการปรับตัวของชาวนาที่มีปัญหาหนี้สิน สู่การผลิตอาหารที่ยั่งยืน เพื่อวิถีชีวิตสุขภาวะ.2562).

การดำรงชีวิตแบบเกษตรกรที่ปราศจากหนี้สิน T = Thrifty ความประหยัดมัธยัสถ์ รู้จักการใช้จ่ายด้วยความมีเหตุผล

6. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำตามแนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจฐานรากประชารัฐโมเดล จังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

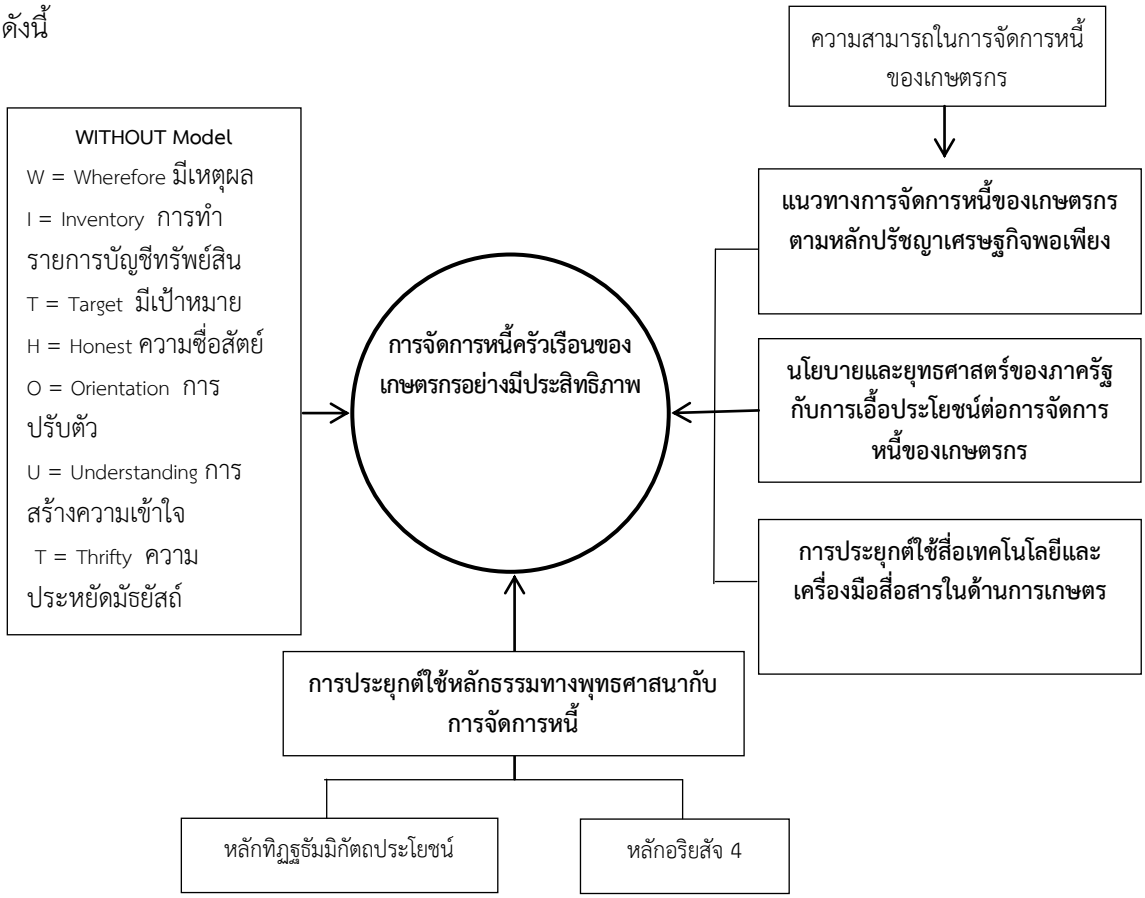

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า เกษตรกรจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถในการจัดการหนี้เป็นเบื้องต้น เพื่อให้การบริหารจัดการหนี้มีประสิทธิภาพและสามารถตอบโจทย์การแก้ปัญหาหนี้ได้อย่างแท้จริง เกษตรกรจำเป็นที่จะต้องรู้ว่า สาเหตุที่แท้จริงของการก่อหนี้ของตนเองนั้นมาจากไหน มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นส่วนหนุนเสริมให้ต้องมีการก่อหนี้ โดยการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ คือ 1) ทุกข์ (ผลกระทบ) การที่เกษตรกรต้องรู้ให้ได้ว่า การเป็นหนี้นั้นมีความทุกข์มากน้อยเพียงใด การดำเนินชีวิตในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยภาวะหนี้สินนั้นเป็นอย่างไร มีความสุขหรือมีความทุกข์ แล้ววิเคราะห์ถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการก่อหนี้นั้นได้ส่งผลกระทบอย่างไรบ้างทั้งต่อตนเองและครอบครัว 2) สมุทัย (สาเหตุ) เป็นกระบวนการที่เกษตรกรต้องมีการค้นหาสาเหตุและปัจจัยของการก่อหนี้ว่ามีเหตุปัจจัยใดบ้าง รวมถึงการค้นหาความจำเป็นในการ

ที่เกษตรกรจะต้องก่อหนี้ขึ้นมา และหากมีการก่อหนี้แล้วนั้นมีวิธีการในการใช้จ่ายหนี้นั้นอย่างไรบ้าง มีการนำไปใช้ประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการก่อหนี้หรือไม่อย่างไร จากนั้นจึงนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงให้กับตนเองและครอบครัว ประยุกต์กับการใช้ประโยชน์จากมาตรการการช่วยเหลือด้านการเกษตรจากภาครัฐซึ่งก็คือนโยบายและยุทธศาสตร์ของภาครัฐกับการเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการหนี้ของเกษตรกร ผ่านโครงการหรือมาตรการต่างๆ รวมทั้งการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารในด้านการเกษตร เพื่อสร้างช่องทางในการจำหน่ายและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรของเกษตรกร

กระบวนการสำคัญในการที่จะสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นกับเกษตรกร ด้วยการนำเอานวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการประยุกต์ใช้วิธีคิดและแนวทางการบริหารจัดการหนี้จะช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะมีช่องทางในการดำเนินชีวิตในขณะที่ยังคงมีหนี้สินอยู่ หรือหากสามารถที่จะขจัดหนี้สินได้หมดสิ้นแล้วนั้น ก็สามารถที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นเกราะป้องกันการก่อหนี้ได้ กระบวนการนี้ เป็นการนำเอาองค์ความรู้และแนวคิดของเกษตรกรตัวอย่าง ปราชญ์ด้านการเกษตร และผู้ประสบความสำเร็จในการจัดการหนี้ มาเป็นส่วนสำคัญในการเผยแพร่ให้เกษตรได้เรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอโมเดลการจัดการหนี้ คือ **WITHOUT Model** ดังนี้

1) W = Wherefore มีเหตุผล เกษตรจำเป็นที่จะต้องสร้างเหตุผลที่ดีในการก่อหนี้ สามารถที่จะอธิบายเหตุผลได้ว่าการก่อหนี้นั้นเป็นไปเพื่อสิ่งใด มีประโยชน์หรือไม่ นำไปใช้จ่ายตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องก่อหนี้

2) I = Inventory การทำรายการบัญชีทรัพย์สิน เกษตรกรก็คืออีกอาชีพหนึ่งที่ควรมีการจัดทำบัญชีในครัวเรือน อย่างน้อยให้มีสมุดเพื่อบันทึกรายรับ – รายจ่าย และการทำรายการทรัพย์สินต่างๆ ของตนเองที่มีอยู่ เมื่อเราลงมือทำบัญชีจะทำให้รับรู้รายรับ ได้เงินมาจากไหนเท่าไร รู้รายจ่ายว่าเป็นค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง เท่าไร รู้ต้นทุน-กำไรว่าเราลงทุนเท่าไร ขายได้เท่าไร รู้หนี้สิน ทำให้สามารถวางแผนชำระหนี้ได้ทันตามกำหนด

3) T = Target มีเป้าหมาย เกษตรต้องมองถึงเป้าหมายของตนเองว่า การก่อหนี้นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์อันใด จะสร้างประโยชน์ใดให้เกิดขึ้นจากการเป็นหนี้ เป้าหมายสำคัญอย่างหนึ่งคือ การหารายได้ในการชำระหนี้คืน

4) H = Honest ความซื่อสัตย์ เกษตรต้องตระหนักรู้ถึงความซื่อสัตย์ต่อตนเอง โดยการใช้จ่ายหนี้ตามวัตถุประสงค์ของการก่อหนี้ ไม่ใช้จ่ายหนี้โดยที่ไม่เป็นไปตามแผนการก่อหนี้ รวมถึงการซื่อสัตย์ต่อเจ้าหนี้ด้วย

5) O = Orientation การปรับตัว นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่เกษตรกรจะต้องมีการปรับตัวเองให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะ

เทคโนโลยีทางการเกษตรจะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร รวมทั้งใช้เป็นช่องทางในการซื้อขายออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชั่นต่างๆ ด้วย เช่น เช่น Facebook LINE เป็นต้น ซึ่งสามารถที่จะช่วยสร้างช่องทางการขายออนไลน์ให้กับเกษตรกรได้

6) U = Understanding การสร้างความเข้าใจ เกษตรกรจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจในวิถีการดำรงชีวิตแบบเกษตรกรที่ปราศจากหนี้สิน วิถีชีวิตที่ปราศจากหนี้สินจะเป็นวิถีชีวิตที่เต็มไปด้วยความสุข สงบ และสะดวกสบาย ไม่ต้องกังวลกับภาระหนี้สิน รวมถึงการสร้างความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกษตรกรสามารถที่จะหลุดพ้นจากกับดักของการเป็นหนี้ได้ นอกจากนั้น เกษตรกรยังสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะหลักอริยสัจ 4 และหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งการดำเนินชีวิตด้วยหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ก็จะเป็นเครื่องป้องกันการก่อหนี้ได้เป็นอย่างดี **7) T = Thrifty ความประหยัดมัธยัสถ์** เกษตรจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักประหยัดมัธยัสถ์ รู้จักการใช้จ่ายด้วยความมีเหตุผล ไม่ใช้จ่ายสุลุ่ยสุร่ายเกินความจำเป็นและเกินไปกว่ารายได้ที่ตนเองหามาได้ รวมทั้งรู้จักการออมและมีวินัยในการออมด้วย

เอกสารอ้างอิง

นิกร ยาอินตา. “ยุทธศาสตร์การจัดการหนี้ภาคครัวเรือนของเกษตรกร ตามนโยบายกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรภาคเหนือตอนบน”. **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2553.

ชญาณี ชวะโนทย์ และสฤณี อาชวานันทกุล. “พฤติกรรมและสถานการณ์ทางการเงินของครัวเรือนที่ปัญหาหนี้สิน”**. รายงานวิจัย.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิชีวิตไท (Local Act) ภายใต้โครงการพัฒนาต้นแบบการปรับตัวของชาวนาที่มีปัญหาหนี้สิน สู่การผลิตอาหารที่ยั่งยืน เพื่อวิถีชีวิตสุขภาวะ, 2562.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงเศรษฐกิจ. รายงานเชิงวิเคราะห์ เรื่อง พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกร พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **หนี้สินครัวเรือน : ผลกระทบระดับประเทศ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://service.nso.go.th/nso/web/article/article_61.html [17 มกราคม 2563].

อารีวรรณ คูสันเทียะ. **หนี้สินเกษตรกร ควรแก้จากจุดไหน วินัยทางการเงินหรือปัญหาเชิงโครงสร้าง**. มูลนิธิชีวิตไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.landactionthai.org/ menu-debt/item/2380-2019-06-09-06-31-51.html [17 มกราคม 2562].